

DE LAATSTE DAGEN
IN HET TORENTJE VAN RUTTE

Inhoud

Woord vooraf	9
1 Honderd dagen	13
2 Haagse jongen	18
3 Secretaris-generaal	23
4 Thuis	26
5 Familie	30
6 Torentje	35
7 Eigenaardigheden	42
8 Vier kabinetten-Rutte	48
9 Zelfregisseur	55
10 De onzinstichtingen	60
11 Bach	64
12 Compartimenteren	71
13 Trêveszaal	77
14 Team Rutte	82
15 De koning	89

16	Gewoontes	94
17	Driftbuien	98
18	Social media	104
19	Geloof	108
20	Leermeesters	114
21	Optimisme	120
22	Campaigner	124
23	Rita	130
24	Debatteurs	135
25	Het Ruttiaans	141
26	Eenzaamheid	146
27	De liefde	151
28	Leiderschap	155
29	Visie of geen visie	160
30	Moreel kompas	165
31	New York	171
32	MHI7	176
33	Wereldleiders	182
34	Het regeringstoestel	189
35	Macht	194
36	Ego of geen ego	202
37	De ultieme leraar	207
38	Kazachstan	211
39	Oorlog	218
40	Ceremonieel vertoon	224
41	Wilders	229

42	Kritiek	235
43	Groningen	241
44	Liberalisme	245
45	Afscheid	251
	Nawoord	254
	Dankwoord	255

Woord vooraf

Toegang tot het Torentje, niets meer, niet minder – dat is wat we wilden. Het is de droom van iedere parlementaire journalist, ook die van mij. Al mijn halve leven loop ik als journalist rond op het Binnenhof. In die hoedanigheid was ik ook getuige van de eerste politieke schreden van Mark Rutte.

Later als premier volgde ik hem, zag ik hem zich fel verdedigen in de Tweede Kamer, handen schudden en hartelijk lachen op congressen en marktpleinen, en op vrijdag het journaal en het volk toespreken op de wekelijkse persconferentie. Na afloop dronk Rutte met de aanwezige journalisten een biertje in Nieuwspoort en was het alsof je op een vrijmibo stond. Hoe mooi zou het zijn om Rutte eens langer te interviewen, om een inkijkje te krijgen in zijn leven, dacht ik, en hintte zo af en toe bij Rutte en de RVD op deze mogelijkheid.

Pas helemaal aan het eind van zijn regeringsperiode leek die kans er te komen, toen de premier toezegde mee te werken aan het marathoninterview van de VPRO, het gerenommeerde radioprogramma, waarbij een beroemde gast zich laat opslui-

ten in een studio met een interviewer. Maar liefst drie uur zou ik de premier aan de tand mogen voelen, op een bijzondere locatie dit keer, het Catshuis, de ambtswoning van de minister-president. Hij beloofde openhartig te zijn over zijn tijd als premier. Enkele dagen voor het interview viel het kabinet en ging het marathoninterview niet door.

Teleurstelling maakte plaats voor blijdschap toen de mogelijkheid zich voordeed een documentaire te maken van de premier die zou laten zien hoe onze parlementaire democratie werkte en hoe hij daarin opereerde. Samen met regisseur en producent Mattias Schut greep ik deze kans met beide handen aan.

Wat begon met een uitnodiging voor een drietal interviews mondde uit in het honderd dagen meelopen met de Nederlandse minister-president. In het begin dachten we maar drie weken de tijd te hebben. De formatie leek te vloten en we hadden afgesproken dat als de nieuwe minister-president het Torentje zou betrekken, onze tijd erop zou zitten. Gelukkig bleek de formatie langer te duren.

We begonnen de eerste dagen van april en zouden hem tot een week na zijn aftreden volgen. Niet alles wat wij registreerden paste in de documentaire en veel werd gezegd buiten een draaiende camera om. Al snel besloten we onze ervaringen te boek te stellen.

Het boek gaat niet alleen over de belevenissen tijdens het maken van de documentaire, het is ook de bedoeling om meer historische en politieke context te geven, om met Mark Rutte

terug te blikken op zijn tijd als minister-president, om onze ervaringen met hem van achtergrond te voorzien en onze overpeinzingen te delen. Hoewel we dicht in de buurt van de minister-president verkeerden, hebben we ook steeds kritische distantie willen behouden.

Al snel drongen we door tot de binnenste kringen van het Binnenhof. We interviewden politici met wie hij nauw samenwerkte zoals Lodewijk Asscher, Alexander Pechtold en Kajsa Ollongren, die zijn debattrucs, emoties en staatsmanschap ontleedden, en we bevroegen critici als Rita Verdonk en Caroline van der Plas. Ook spraken we met Emmanuel Macron over zijn internationale rol en vertelde koning Willem-Alexander ons over zijn samenwerking met zijn Leidse studiegenoot.

Ook interviewden we naaste medewerkers, onder wie die van de Rijksvoorlichtingsdienst, die ons vertelden wat ze echt van Rutte vinden, we bezochten oude vrienden die we spraken over zijn vermeende eenzaamheid en over zijn vriendinnen – die er volgens Jort Kelder zeker waren.

Zo ontstaat niet alleen een rijk portret van een Haagse jongen die een handige politicus en excellente procesmanager werd met een niet-aflatend optimisme, maar komt ook de ware aard van Rutte bovendien, inclusief zijn zwaktes, merkwaardige routines en opvliegende karakter. De fouten en missers uit Ruttés regeerperiode komen eveneens aan bod, ook dat hoort bij regeren.

Rutte is een politieke alleskunner. Maar hij blijkt zeker ook een heus mens te zijn met hartstochten, emoties, ijdelheden, temperament, grenzeloze ambities en veel relativiserende humor. We zagen fouten en miskleunen. Hij is een keiharde werker, soms eenzaam, soms opvliegend, tegelijkertijd ook een optimist, een man die van luieren, van klassieke muziek en van turen houdt. Turen? Wie weet nog wat het is? Wie doet het nog in deze jachtige tijd? Turen in de verte naar het niets.

Hij bekijkt en observeert mensen alsof het een grappige diersoort is met al zijn eigenaardigheden. Hij aanschouwt processen, netwerkt, spreekt binnen- en buitenlandse leiders, doorgrondt rapporten en vliegt met zijn helikopterview over de staat van het land. Hij heeft een professionele ploeg tot zijn beschikking, ze nemen hem veel werk uit handen. De mannen en vrouwen in die machinekamer zorgen ervoor dat de minister-president niet verzuipt in problemen, dilemma's en een teveel aan details. Van elk rapport worden op een A4'tje alle heikele punten samengevat. Gesprekken worden zorgvuldig voorbereid en toespraken worden geschreven door de besten in het vak.

Dit boek biedt inzicht in het leven en werk van een Nederlandse premier. Als u dit boek uit hebt, hopen we dat u beter begrijpt wie Mark Rutte is, hoe hij invulling gaf aan het ambt van minister-president van Nederland en hoe democratie eruitziet als je de machtigste man van het land een tijdje op de hielen zit.

Amsterdam, september 2024

Leonard Ornstein en Mattias Schut

1

Honderd dagen

De Nederlandse minister-president zit geconcentreerd achter het klassieke houten bureau in het Torentje. Mark Rutte heeft een wit overhemd aan met opgerolde mouwen als hij de speaker aanzet. Aan de telefoon is de Oekraïense president Volodymyr Zelensky. Rutte maakt zich zorgen over Zelensky's welzijn, nadat hij had gehoord over een Russisch moordcomplot tegen de Oekraïense leider. Zelensky en Rutte hebben in de loop der jaren een hechte vriendschap opgebouwd sinds de Russische inval in Oekraïne. Rutte heeft de Oekraïense president zeker vier keer in Kiev bezocht. Vanaf de Poolse grens stapte de premier dan in een speciale trein. Met veel empathie vraagt Rutte hoe het er mee staat. Zelensky maakt meteen een grap door aan te geven dat de gearresteerde moordverdachten in de gevangenis heel wat slechter af zijn, dan hij nu zelf. Beide leiders bulderen van het lachen en het gesprek gaat verder over militaire steun aan Oekraïne.

Het is zomaar een momentopname tijdens de honderd dagen dat we met Rutte op pad mochten. Het illustreert hoe benaderbaar de Nederlandse premier was en ook hoe dicht we hem op de huid mochten zitten. Rutte liet ons zelfs toe in het Torentje.

Wat ons fascineerde toen we dan eindelijk in die bonkende en dreunende machinekamer van de macht stonden, was hoe stevig Rutte het mechanisme in handen heeft om de macht vast te houden. Hij vertelde dat hij bij de JOVD al leerde hoe hij mensen van zich af kon schudden die op zijn positie uit waren. Daar had hij de rest van zijn leven profijt van. Rutte is door zijn taligheid en zijn snelheid anderen vaak een stap voor. Bovendien is hij niet ideologisch gedreven. Dat maakt hem tot op zekere hoogte onkwetsbaar. Het oog houden op de bal, de macht in het zicht houden, dat kan hij als geen ander. Wat ons raakte, was zijn eenzaamheid. In zijn eentje steeds maar die ingewikkelde beslissingen moeten nemen.

Ook zagen we de enorme energie van Mark Rutte.

We vlogen mee in het regeringsvliegtuig – de PH-GOV – naar Kazachstan. Een wonderlijk compleet vliegtuig, met bedden en met een badkamertje waar alleen de premier of de koning gebruik van mag maken. Een douche op 12.000 meter hoogte. Fris als altijd stapte de minister-president dan ook uit het vliegtuig. Picobello gekleed schudde hij zijn Kazakse gastheren de hand.

Op de terugweg maakten we een tussenlanding in het prachtige Praag. Vanaf een kasteel waar Rutte de leiders van

Tsjechië, Oekraïne, Estland en Denemarken ontmoette, zagen we beneden de Karelsbrug liggen.

We reisden met de premier naar Brussel, naar topoverleg met de Europese leiders. We gingen met hem naar de NAVO, waar Jens Stoltenberg met hem en de premiers van Tsjechië en Denemarken een persconferentie gaven over steun aan Oekraïne.

We zagen een premier in jeans, met sneakers en wit overhemd met opgestroopte mouwen een VVD-kadertraining geven in Veenendaal.

Indruk maakte een bezoek aan het aardbevingsgebied in Groningen. Al zeker twaalf keer eerder was Rutte naar het Noorden gekomen. Het leek een soort boetedoening: hij was er, hij had aandacht voor hun noden, twee zaken die lang niet het geval waren geweest. Daar zagen we ook dat de minister-president soms het bestaan van een popster leidt. In de aula van de middelbare school stonden honderden pubers driftig tegen het raam te tikken om zijn aandacht te trekken. Zodra de gesprekken waren afgelopen, begon ook daar het selfie-circus.

Mark Rutte weet inmiddels beter dan wie ook waar de selfie-knop op een smartphone zit. En ook in de Tweede Kamer is een minister-president nooit eenzaam. Iedereen stormt op hem af en wil iets van hem.

In de Eerste Kamer was de sfeer gemoedelijker en vonden de senatoren het leuk om met de minister-president een babbelteje te maken.